

Юлія Горщенко,

аспірант,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
ім. К.Д. Ушинського»
(м. Одеса)

Yuliya Horshchenko,

Postgraduate student,
South Ukrainian National Pedagogical University
named after K.D. Ushynsky
(Odesa)

УДК 371

ФОРМУВАННЯ ОЦІННО-ЕСТЕТИЧНИХ СУДЖЕНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

FORMATION EVALUATIVE AESTHETIC FEEDBACK FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

У статті висвітлено проблему необхідності формування оцінно-естетичних суджень майбутніх вчителів початкової школи засобами мистецтв. Крім того розглянуто поняття «оцінка», «оцінні судження», «естетичні судження», «мистецтво». Також описані основні види мистецтв.

Ключові слова: оцінні судження, естетичні судження, оцінно-естетичні судження, мистецтво, майбутні вчителі.

The article deals with the problem of need to form an assessment and aesthetic judgments of future primary school teachers on the art facilities. Also consider the concept of "evaluation", "value judgments", "aesthetic judgments", "art." Describes the principal types of art.

At a time when curled ideological boundaries, and the consumer (reader, listener, viewer) spilled flow of various artistic and often anti-artistic media, as is becoming increasingly common commodity aspect of art is particularly relevant young person 's ability to focus in the field of aesthetic values life and culture, the ability to make the right and informed choice . This situation requires improvement of the educational process in higher educational institutions, makes the task of forming the future in the face of true mentor youth priority of spiritual values, the problem of the ratio of general and individual interests, needs, tastes. Therefore, the aesthetic education of today's youth is of particular importance and relevance.

One of the most important professional and educational criteria of the future teacher is the ability to properly evaluate artwork and reasonably explain his attitude towards them. The teacher should teach primarily listen to and evaluate music, art, dance and literary works, be aware that it brings, as called for.

Keywords: value judgments, aesthetic judgments, estimates and aesthetic judgments, art, future teachers.

В статье освещена проблема необходимости формирования оценочно-эстетических суждений будущих учителей начальной школы по средствам искусств. Кроме того рассмотрены понятия «оценка», «оценочные суждения», «эстетические суждения», «искусство». Также описаны основные виды искусств.

Ключевые слова: оценочные суждения, эстетические суждения, оценочно-эстетических суждения, искусство, будущие учителя.

Постановка проблеми. Кожна історична доба визначає рівень культурного розвитку людства й розвитку особистості. Освітній та духовний ідеал певного історичного періоду визначає й мету освіти для цього часу. Сьогоднішня потреба людини високодуховної, творця своєї культури, свого здоров'я, творця культури своєї держави, суспільства. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [9], Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна програма «Вчитель» орієнтують педагогів на створення життєдайної системи неперервного навчання й виховання для досягнення високих освітніх рівнів на основі кращих зразків вітчизняної та світової культури, указують на необхідність творчого становлення особистості в процесі розвитку, а також забезпечення умов для постійного духовного та фізичного самовдосконалення особистості.

Розвиток сучасної педагогіки характеризується підвищеною увагою до внутрішнього потенціалу людини, створенням освітнього середовища, що сприяє розвитку творчої особистості. Джерелом формування такої особистості може й має бути мистецтво. Це стосується й практичної мистецької діяльності, і, що дуже важливо, вивчення надбань світового та вітчизняного мистецтва, збагаченого естетичним, моральним змістом, таким необхідними сьогодні студентській молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Невід'ємною складовою духовної культури особистості є естетичне виховання засобами мистецтв. У сучасному суспільстві виховання духовно багатой та естетично свідомої людини є однією з найбільш обговорюваних і не вирішених проблем, які намагаються розв'язати освітяни різних країн світу [7].

У наш час, коли згорнулися ідеологічні кордони, а на споживача (читача, слухача, глядача) виплеснувся потік різноманітної художньої, а нерідко й антихудожньої інформації, коли набуває все більшого поширення товарний аспект мистецтва, стає особливо актуальною здатність молоді людини орієнтуватися у сфері естетичних цінностей життя і культури, вміння робити правильний та обґрунтований вибір. Така ситуація потребує удосконалення навчально-виховного процесу у вищих освітніх закладах, висуває завдання формування в особі майбутнього наставника молоді пріоритету справжніх духовних цінностей, розв'язання проблеми співвідношення загальних та індивідуальних інтересів, потреб, смаків. Тому естетичне виховання сучасної молоді набуває особливого значення й актуальності. На думку провідних вітчизняних педагогів (В.Бутенко, С.Гончаренко, І.Зяюн, С.Мельничук, О.Савченко, В.Сухомлинський, О.Сухомлинська та ін.), психологів (І.Бех, Л.Виготський, Є.Назайкінський, Б.Теплов та ін.), естетичне ставлення і творчість, сприйняття і переживання дійсності й мистецтва набувають значення центральних аспектів життєдіяльності людини.

Надзвичайно важливу роль такий підхід відіграє при підготовці працівників педагогічного профілю, оскільки одним із найголовніших засобів успішного розв'язання проблеми виховання підростаючого покоління на основі вищих духовних й естетичних вартостей життя і культури є надання пріоритетного значення «вихованню вихователів» (О.Семашко) [3].

Виклад основного матеріалу. Одним з важливих професійно-педагогічних критеріїв майбутнього вчителя є уміння правильно оцінювати твори мистецтва і аргументовано пояснювати своє ставлення до них. Майбутній вчитель насамперед мусить навчитися слухати та оцінювати музику, образотворче мистецтво, хореографічні та літературні твори, усвідомлювати, що вони виховують, до чого закликають.

Таким чином метою статті є дослідження теоретичних основ проблеми формування оцінно-естетичних суджень майбутніх вчителів початкової школи засобами мистецтв, розгляд основних понять даної теми.

Здатність самостійно аналізувати естетичні якості твору, цікаво і грамотно інтерпретувати зміст мистецьких образів дозволить вчителю виховувати в дітях основи свідомого ставлення до мистецтва, розвивати оцінне сприймання художніх творів.

Отже, формування у майбутніх вчителів здатності до естетичної оцінки мистецьких творів являє собою необхідний компонент їхньої підготовки. Водночас вироблення правильних критеріїв і принципів оцінки основних видів мистецтв людиною становить специфічну форму виявлення її ідеологічних поглядів та переконань.

Поняття «оцінка» у словниках тлумачиться як думка, міркування про якість, характер, значення чого-небудь та як позначення якості знань і поведінки учнів. Оцінювати – означає визначати якість, цінність, переваги кого-, чого-небудь; характеризувати. У педагогічному словнику подається визначення шкільної оцінки, рівня старанності й дисципліни, що оцінюється в балах, або в оцінювальних судженнях учителя [8].

Оціночне судження – це професійна функція вчителя, яка полягає в аналітичному висловлюванні, що встановлює цінність певної дії, судження і т.д. Учитель за допомогою оціночного судження визначає переваги і недоліки вчинку, відповіді учня, книги, статті, навчальної програми, рівня розвитку учня. В оціночне судження входить суб'єкт оцінювання, об'єкт (предмет) його діяльності, характер оцінки і підстава для неї. Учитель може оцінювати, визначаючи абсолютну і відносну цінність. Оціночне судження може бути прагматичним, емоційним, етичним, художнім. Такі судження дуже часто використовуються в навчально-виховному процесі. В них предмет розглядається загалом, у взаєминах зовнішніх і внутрішніх фактів. Завдяки таким судженням долається формалізм навчання [10].

Сучасні майбутні вчителі повинні мати до того ж певне естетичне судження, що послужить для розкриття естетичного потенціалу школярів.

Естетичне судження – естетична оцінка дійсності, думка про естетичний предмет або явище.

Естетичне судження – одна з найвищих ступенів розвитку естетичної свідомості, яку іноді називають вторинним судженням смаку. Естетичне судження являє собою логічне осмислення сприйнятого в єдності з інтуїтивним, безпосереднім осягненням. Головним мірилом оцінки для нього виступає естетичний ідеал. Судження оперує естетичними категоріями, які відображають найбільш загальні й істотні сторони естетичних явищ дійсності, естетичної діяльності і естетичної свідомості.

В естетичній оцінці підставою служить наявність або відсутність певної властивості, ознаки, риси твору мистецтва або сукупності, системи властивостей, яке і дозволяє нам розглядати предмет з естетичної точки зору. Ми оцінюємо його позитивно чи негативно. Вирішуємо, чи відповідає цей предмет нормам, чи є він естетично цінним або приховує в собі антицінності. При цьому уявлення про «норму» мистецтва не є довільним і суб'єктивним, а породжується суспільною практикою [4].

Виходячи з цього, перед нами постає наступне завдання – розглянути поняття «мистецтво». Якщо розглядати мистецтво в широкому сенсі, то воно означає одну з форм пізнання людством дійсності, яка відбивається в творах мистецтва, картинах, музичних творах і театральних постановках, в гравюрах і скульптурах. Мистецтво є частиною духовного життя як людини, так і суспільства і в цілому вважається різноманітним результатом творчої діяльності всіх поколінь.

У вужчому значенні, мистецтво означає осмислення дійсності майстром, відображення його зовнішнього і внутрішнього світу, яке в підсумку дає продукт, що приносить естетичне задоволення, але не тільки самому творцеві, але і суспільству [5].

Дослідження показали, що специфіка мистецтва полягає саме в тому, що воно комплексно, гармонійно впливає на почуттєві, інтелектуальні та вольові елементи людської психіки. Комплексність та різнобічність

впливу мистецтва на майбутнього вчителя початкових класів досягається завдяки багаточисельності його функцій: пізнавальної, соціальної, виховної, оцінної й комунікативної, видовищної та естетичної.

Мистецтво завжди пробуджувало в людині саме людське начало, кликало до досягнення й перетворення світу.

Оскільки мистецтво у всій різноманітності його видів та жанрів акумулює в специфічній художній формі соціальний досвід розвитку людського суспільства, вплив його на особистість студента необхідний для того, щоб пробудити в неї соціально-естетичні та творчі потреби [6, с. 32].

У всі історичні епохи з'являлась гостра необхідність пояснити високу, невластиву іншим формам суспільної свідомості силу впливу мистецтва на людину, яка розвивається, виявити та сконцентрувати її так, щоб виховати творчу особистість. Античні філософи Платон та Аристотель (знаходячись на різних позиціях) бачили в мистецтві саме перетворюючу силу, яка може змінити, піднести та ушляхетити людську особистість, пробудити та виховати в ній моральні якості. В епоху Відродження стверджувались гуманістичні основи мистецтва, у ньому з особливою силою відкривалося багатство духовного світу людини, її гармонійність, зв'язок з природою. Англійські філософи XVII століття Д. Локк, Ф. Бекон, Т. Гоббс уважали, що мистецтво сприяє „шліфовці” та „поліровці” моральної сфери особистості, надає витонченості вихованню. Матеріалом для перетворення суспільства вважав мистецтво німецький поет Ф. Шиллер. Зовсім очевидно, що естетичні ідеї кожної епохи знаходили відображення в педагогіці. „Музичні мистецтва” в афінській системі виховання (викладання живопису, скульптури, поезії); турбота про широку художню освіченість в епоху Відродження; увага до вивчення літератури, музики, живопису у XVIII та XIX століттях - усе це свідчить про ефективність та потребу у використанні мистецтва як засобу всебічного розвитку творчої, естетично збагаченої особистості [11, с. 231].

Особливість мистецтва та його принципова різниця з будь-яким іншим предметом полягає саме в тому, що будь-який істинно художній витвір обов'язково містить у собі естетичний та етичний початок. А як було доведено на основі аналізу психолого-педагогічної літератури та практичної педагогічної діяльності, творчість породжує творчість. Але процес формування творчої особистості студента засобами мистецтва не може бути ефективним без створення оптимальних педагогічних умов. Цей процес має бути цілеспрямованим, контрольованим педагогами, у студентів має формуватися високий естетичний смак, розуміння значення мистецтва для своєї професійної діяльності та загального особистісного рівня [1, с. 340].

Існує декілька видів мистецтва, які зазвичай розрізняються за засобами, які використовує митець в своїй роботі. Вид мистецтва, що полягає в створенні візуальних образів на певній площині може бути втілений шляхом малювання чи нанесенням рисунків. Скульптура – це вид мистецтва, що полягає в перетворенні тривимірних форм з певного матеріалу, наприклад мармуру, бронзи, скла, глини чи пластику. Музика – це вид мистецтва, який твориться перетворенням звуків, добором візерунку з мелодії, гармонії, ритму та інструментарію. Література (включно з поезією) – це вид мистецтва, що твориться шляхом маніпуляції зі словами. Танець – вид мистецтва, що втілюється рухами людського тіла. Драма (наприклад п'єси, кіно чи опера) – це мистецтво, що поєднує в собі різні засоби (звуки, слова тощо). Всіх їх об'єднує використання певного засобу для створення речей, які б виражали певну ідею, однак кожен з цих напрямів має ознаки властиві тільки йому, і які він не поділяє з іншими формами самовираження [5].

Висновки. Незважаючи на багатогранність та складність мистецтва, педагог повинен вміти оцінити мистецький твір та висловити своє судження. Розповідаючи про мистецький твір, викладач може виявити власну творчість та фантазію, але при цьому має пам'ятати про те, що застосовувані ним визначення повинні бути зрозумілими та науково точними. Це допомагатиме студентам сміливіше висловлювати оцінки та особисті враження від побаченого, впливатиме на якість і естетичну спрямованість їхнього сприймання та оцінної діяльності.

1. Андреев В. И. Педагогика творческого саморазвития. - Кн.1 [инновационный курс] / В. И. Андреев. – Казань : КГУ, 1996. - 550 с.
2. Бикодьоров А. І. Формування творчих та естетичних якостей студентів засобами мистецтва / А.І. Бикодьоров // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Луганськ, 2012.
3. Гончаренко Л. П. Развитие эстетических вкусов будущих учителей средствами современной инструментальной музыки / Л. П. Гончаренко. Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04 / Л.П. Гончаренко; Криворізь. держ. пед. ун-т. – Кривий Ріг, 2002. – 20 с.
4. Електроний ресурс: Режим доступу <http://libsib.ru/estetika/esteticheskaya-deyatelnost-i-esteticheskoe-soznanie/esteticheskoe-suzhdenie>
5. Електроний ресурс: Режим доступу <http://onlinenews.rv.ua/navchannya/scho-take-mystetstvo/>
6. Кан-Калик В. А. Педагогическая деятельность как творческий процесс (Исследование субъективно-эмоциональной сферы творческого процесса педагога) / В. А. Кан-Калик. – Грозный : НИИ ВШ, 1977. – 64 с.
7. Моляко В. О. Концепція виховання творчої особистості / В. О. Моляко // Рад. шк. – 1991. – № 1.
8. Мясичев В.М. Психологія відносин / В.М. Мясичев // Вибрані психологічні праці /за ред. Бодалева А. А. – М.: МОДЕК МПСІ, 2004.
9. Національна доктрина розвитку освіти // Указ Президента України № 347/2002. – Електроний ресурс: Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
10. Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога). – Екатеринбург, 2000.
11. Смирнов С. А. Педагогика : педагогические теории, системы, технологии : учеб. пособие для студентов сред. пед. учеб. заведений / С. А. Смирнов, И. Б. Котова, Т. И. Шиянов, Т. И. Бабаева. – М. : Академия, 1998. – 512 с.
12. Эстетика: Учеб. пособие / Под ред. Е.В. Колесниковой, В.А. Лозового (отв. ред.), Н.Г. Чибисовой. – Сумы: Университет. книга, 1999. – 304 с.